
Etisk handel – forankring av universitetets arbeid med etiske krav ved innkjøp

Bakgrunn

Universitetet i Bergen handler hvert år for over 1 milliard kroner. Med forvaltningen av så store beløp følger det et ansvar for å kjøpe varer og tjenester som er produsert på en lovlig og etisk forsvarlig måte.

Offentlige innkjøp er generelt del av den globale handelen med varer og tjenester. Mange av varene som kjøpes, som arbeidstøy, møbler, forbruksmateriell og utstyr, er helt eller delvis produsert i lavkostland og kan være produsert under kritikkverdige forhold med barnearbeid, tvangsarbeid, lav lønn, forbud mot fagforeninger, diskriminering, vold og trakassering. Det er viktig at universitetet stiller krav til leverandørene om at varene som kjøpes er produsert på lovlig og etisk forsvarlig måte. Det å stille etiske krav handler om å respektere grunnleggende arbeidstaker- og menneskerettigheter og er et samfunnsansvar.

Å ivareta miljø- og samfunnsansvar er del av universitetets policy og tiltaksplan for innkjøp. I sak 48/07 vedtok universitetsstyret å ha etiske retningslinjer ved anskaffelser for ansatte ved universitetet. I sak 8/12 *Mål, prinsipper og tiltaksplan for innkjøp* ble det understreket at:

«For universitetet som offentlig institusjon er det viktig å sikre forutsigbarhet, likebehandling og høy forretningsetisk standard overfor leverandørene. Økt oppmerksomhet om korrupsjon i samfunnet stiller økte krav til ansatte som arbeider med innkjøp. Økt oppmerksomhet og klarere etiske retningslinjer kreves for å redusere risikoen for anseelsestap og lovbrudd.»

I denne saken foreslås det at styret vedtar at universitetet skal være en pådriver for etisk handel og vedtar styrende prinsipper for universitetets videre arbeid for etisk handel.

Etiske prinsipper for innkjøp må ses som del av det systematiske arbeidet for etikk ved universitetet. I dette inngår for eksempel sak 69/12 om sidegjøremål og universitetets 10 etiske regler for å redusere risikoen for interessekonflikt og upartiskhet generelt. Videre vises det til styresak 53/12 om helseforsknings – og personopplysningsloven, samt arbeidet med prinsipper for å fremme rettferdig tilgang globalt til forskningsresultater innenfor medisin og helse, medisiner og medisinsk behandling. Krav til etikk finnes også i universitetets tiltaksplan for det ytre miljø, med tiltak for innkjøp med miljøstandarder som prinsipp.

Overordnede prinsipper for etisk handel og oppfølging av leverandører

Flere utredninger og veiledere gir anbefalinger for hvordan offentlige institusjoner bør opptre for å bidra til at varer og tjenester som kjøpes, er produsert lovlig og etisk forsvarlig:

- Stortingsmelding nr. 36 (2008-2009) «Det gode innkjøp»
- Regjeringens handlingsplan «Miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser» (2007-2010)
- Den statlige veilederen «Etiske krav i offentlige anskaffelser» (2009)

Ved at universitetet velger å legge vekt på etiske krav ved innkjøp, påtar universitetet seg et ansvar utover det lovpålagte. I de statlige føringene er det et uttalt mål at innkjøp i offentlig sektor skal skje med et minimum av miljøbelastning og med respekt for grunnleggende

arbeids- og menneskerettigheter. Samtidig skal universitetet sikre mest mulig effektiv ressursbruk gjennom konkurranse og likebehandling. Universitetet må finne en balanse hvor det arbeider for etisk forsvarlige og samtidig effektive innkjøp. Meransvaret bør være knyttet til anerkjente konvensjoner, for å sikre forutsigbarhet for leverandørene. Den statlige veilederen nevner FNs menneskerettighetskonvensjoner og ILOs kjernekonvensjoner. Systematisk arbeid for etisk handel kan innebære oppfølging av relevante leverandører, både ved den informasjonen universitetet gir til leverandører og i form av kontraktvilkår.

Universitetet ønsker å unngå handel med leverandører som gjennom sin virksomhet medvirker til alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner, jf. Genève-konvensjonene og aktuelle FN-resolusjoner. Universitetet vil gjennom arbeidet med etiske innkjøp søke å unngå slik handel, innenfor det handlingsrommet lov om offentlige anskaffelser gir. Dersom universitetets leverandører bryter internasjonalt anerkjente konvensjoner innenfor menneskerett, humanitær folkerett og arbeidsvilkår, vil det skade universitetets omdømme. Arbeidet med etisk handel vil også ivareta dette formålet.

Oversikt over anskaffelser med risiko

I den statlige veilederen er det anbefalt at institusjonene gjennomgår de ulike typene av innkjøp for å identifisere tjenesteområder og vareområder som er spesielt risikofylte. Det er ikke anledning til å stille innkjøpskrav som ikke følges opp. Ved en slik gjennomgang må det stilles realistiske krav og brukes ressurser innenfor områder som velges ut. Områdene kan revurderes og suppleres. DIFI har lagd en liste over høyrisikoprodukter, og noen av disse er:

- bygningsmaterialer (som trevarer, murstein, bygningsstein, rør og ventiler)
- elektronikk
- IKT-utstyr (som telefoner og PCer)
- klær og sko (arbeidstøy, uniformer og arbeidssko)
- kaffeautomat/tilbehør (kaffe, te, sjokolade, sukker)
- kontorrekvisita og skolemateriell (som pinner og stiftemaskiner)
- mat
- medisinsk forbruksmateriell
- møbler/inventarer
- tekstiler (som tepper, sengetøy, handklær og håndklær)
- verktøy

I tillegg kommer tjenesteområder, hvor følgende kan være særlig aktuelle:

- sikkerhetstjenester
- bemanningstjenester
- bygge- og entreprisetjenester

Initiativ for etisk handel

Å stille etiske krav og gjennomganger som nevnt over, krever kompetanse og ressurser. Universitetet i Oslo har besluttet å søke medlemskap i organisasjonen «Initiativ for etisk handel» (IEH). Den tilbyr råd og verktøy som støtte for medlemsorganisasjonene, som er bedrifter, organisasjoner og offentlige virksomheter. Også helseforetak har meldt seg inn og vedtatt etiske retningslinjer og handlingsplaner for etisk handel. Formålet til IEH er å fremme ansvarlige leverandørkjeder slik at internasjonal handel bidrar til å ivareta menneske- og arbeidstakerrettigheter, bærekraftig utvikling og forsvarlig miljøhåndtering.

Organisasjonen driver informasjonsarbeid for å styrke oppslutningen om etisk handel og støtter medlemsorganisasjonenes arbeid med etisk handel. Medlemmer forplikter seg til å respektere menneskerettighetene, arbeidstakerrettighetene og å verne om miljøet. Videre forplikter de seg til å arbeide aktivt for å realisere organisasjonens formål, innenfor det handlingsrommet loven tillater og slutte seg til vedtekter og prinsipperklæring (vedlegg 1).

Universitetsdirektørens kommentarer

Det vurderes som viktig at Universitetet i Bergen er pådriver for etisk handel og stiller krav til en etisk leverandørkjede der dette er aktuell problemstilling. De overordnede prinsippene som er omtalt, vil legge grunnlag for mer systematisk arbeid for etisk handel. Det vurderes som hensiktsmessig å søke medlemskap i organisasjonen «Initiativ for etisk handel» (IEH), med forpliktelsene som følger med. Det foreslås at universitetsstyret vedtar retningslinjer for etisk handel, etter mal fra IEH (vedlegg 2). I tillegg til spesifikke krav i retningslinjene, anbefales det å vedta prinsipper for etisk handel som inkluderer det å unngå handel med leverandører som har svært høy risiko for å medvirke til alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner, jf. Genève-konvensjonene og ulike FN-resolusjoner.

Retningslinjene tydeliggjør og forankrer universitetets ansvar og forventinger til leverandører tydelig forankret. Brosjyren «Slik handler du med UiB» tydeliggjør universitetets krav og forventninger til leverandører. Brosjyren vil bli revidert.

De kravene universitetet stiller til leverandører, for eksempel til anti-korrupsjonsarbeid, vil også gjenspeiles i de kravene universitetet stiller til egen virksomhet. Som ledd i arbeidet med etisk handel, vil det bli foreslått etiske retningslinjer for anskaffelser for alle ansatte og ansatte som handler på vegne av universitetet. Forslag til retningslinjer vil bli lagt fram for styret etter høring i universitetssamfunnet.

Det vurderes som svært viktig å gjennomgå anskaffelser for å finne områder hvor det er særlig risiko for at leveransene ikke er i tråd med internasjonalt anerkjente standarder for arbeidsforhold, miljøforhold eller menneskerettigheter. Dersom en risikovurdering av produkter eller leverandørkjeder tilsier det, bør det settes etiske krav. Det vil bli etablert et eget system for oppfølging av aktuelle leverandører.

For å følge opp sitt samfunnsansvar, må universitetet vurdere den sosiale risikoen ved alle innkjøp og tildelingskriterier for sosialt ansvarlig produksjon og etiske kontraktsvilkår brukes der det er aktuelt. Etiske kontraktsvilkår følges opp ved egenrapportering og møter med leverandører for oppfølging av kontrakter med leverandør.

Med dette fremmes følgende forslag til

Vedtak:

1. Universitetet i Bergen skal være en pådriver for etisk handel og plikter å stille krav til en etisk leverandørkjede der dette er en aktuell problemstilling
2. Universitetet søker medlemskap i organisasjonen «Initiativ for etisk handel» (IEH) og vil forplikte seg til å følge dens etiske retningslinjer og arbeide for en forbedring av arbeids- og menneskerettigheter og miljø i produksjonen av varer og tjenester til universitetet
3. Som overordnet målsetning skal det i alle anskaffelser settes etiske krav hvis en risikovurdering av produkt og leverandørkjeder tilsier det. Slike etiske krav skal bygge på FN-konvensjonene om menneskerettigheter og ILOs kjernekonvensjoner, samt nasjonal arbeids- og miljølovgivning
4. Universitetsstyret vedtar *Retningslinjer for etisk handel ved Universitetet i Bergen* i samsvar med forslag datert 20.11.2012
5. Styret ber om å bli holdt orientert om arbeidet med å fremme etisk handel

20.11.12 /Kitty Amlie Tverrå/ Kjetil Skog

Vedlegg:

1. Om Initiativ for etisk handel (IEH)
2. Forslag til Retningslinjer for etisk handel ved Universitetet i Bergen

Retningslinjer for etisk handel ved Universitetet i Bergen

Innledning

Universitetet i Bergen arbeider for å fremme gode arbeids- og miljøforhold i våre leverandørkjeder. Dette ønsker vi å gjøre i nært samarbeid med leverandører og samarbeidspartnere. For å tydeliggjøre hva som forventes av leverandører, er det utarbeidet retningslinjer for etisk handel som dekker grunnleggende krav til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og miljø.

UiB medlem i Initiativ for etisk handel (IEH) (*forutsatt vedtak om dette*), en medlemsorganisasjon for organisasjoner, private og offentlige virksomheter, og en pådriver og et ressurscenter for etisk handel. UiB rapporterer til IEH om progresjon i arbeidet med etisk handel, rapporten er offentlig tilgjengelig.

Prinsipper

UiB har som målsetning at alle leverandører skal levere varer og tjenester til UiB som er produsert i overensstemmelse med retningslinjene. UiB vil etter jevnlig gjennomgang av egen portefølje, stille vilkår i samsvar med retningslinjene til leverandører på spesielt risikofylte områder. Leverandørene skal videreformidle og følge opp retningslinjene hos sine underleverandører.

På oppfordring fra UiB må leverandøren kunne dokumentere at retningslinjene etterleves. Det kan gjøres ved egenerklæring, oppfølgingssamtaler med UiB og/eller kartlegging av arbeidsforholdene på produksjonssted. Dersom UiB ønsker å kartlegge en underleverandør, plikter leverandøren å oppgi navn og kontaktopplysninger på denne.

Ved brudd på de etiske retningslinjene vil UiB i samarbeid med leverandør lage en plan for utbedring av manglene. Utbedring skal skje innen rimelig tid. Heving av kontrakt vil kun forekomme dersom leverandør, etter gjentagende henvendelser, ikke viser vilje til å rette opp i forholdene.

Sosiale og miljømessige standarder vil bli tillagt vekt ved valg av leverandører innenfor relevante områder.

UiB ønsker å unngå handel med leverandører som gjennom sin virksomhet har svært høy risiko for å medvirke til alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner, jf. Genève-konvensjonene og FN-resolusjoner. Universitetet vil vurdere krav til leverandørene innenfor dette feltet når det er relevant.

Krav til egen virksomhet

UiB vil kontinuerlig arbeide for å forbedre egen policy og praksis som kan bidra til at leverandørene etterfølger våre retningslinjer for etisk handel. UiB, inkludert alle ansatte, skal aldri tilby eller motta ulovlige eller urettmessige pengegaver eller andre godtgjørelser for å oppnå forretningsmessige eller private fordeler for egen del eller fordeler for kunder, agenter eller leverandører.

UiB og UiBs leverandører skal unngå handelspartnere som har aktiviteter i land som er pålagt handelsboikott av FN og/eller norske myndigheter.

Krav til forhold i leverandørkjeden

IEHs retningslinjer for etisk handel er basert på internasjonalt anerkjente FN- og ILO-konvensjoner og angir minimums- og ikke maksimumsstandarder. Lovgivningen på produksjonsstedet skal respekteres. Der hvor nasjonale lover og reguleringer dekker samme tema som disse retningslinjene, skal den høyeste standarden gjelde.

1. Tvangsarbeid/slavearbeid (ILO konvensjon nr. 29 og 105)

1.1. Det skal ikke forekomme noen form for tvangsarbeid, slavearbeid eller ufrivillig arbeid.

1.2. Arbeidere skal ikke måtte levere depositum eller identitetspapirer til arbeidsgiver og skal fritt kunne avslutte arbeidsforholdet med rimelig oppsigelsestid.

2. Fagorganisering og kollektive forhandlinger (ILO konvensjon nr. 87, 98, 135 og 154)

2.1. Arbeidere skal uten unntak ha rett til å slutte seg til eller etablere fagforeninger etter eget ønske, og til å forhandle kollektivt. Arbeidsgiver skal ikke blande seg inn i, hindre eller motarbeide fagorganisering eller kollektive forhandlinger.

2.2. Fagforeningsrepresentanter skal ikke diskrimineres eller hindres i å utføre sitt fagforeningsarbeid.

2.3. Dersom retten til fri organisering og/eller kollektive forhandlinger er begrenset ved lov, skal arbeidsgiveren legge til rette for, og ikke hindre alternative mekanismer for fri og uavhengig organisering og forhandling.

3. Barnarbeid (FNs konvensjon om barnets rettigheter, ILO konvensjon nr. 138, 182 og 79, ILO anbefaling nr. 146)

3.1. Minstealder for arbeidere skal ikke være mindre enn 15 år og i tråd med

i) nasjonal minstealder for ansettelse, eller;

ii) minstealder for obligatorisk skolegang, med høyeste alder som gjeldende. Dersom lokal minstealder er satt til 14 år i tråd med unntaket i ILO konvensjon 138, kan dette aksepteres.

3.2. Nyrekruttering av barnarbeidere i strid med ovennevnte minstealder skal ikke finne sted.

3.3. Barn under 18 år skal ikke utføre arbeid som er til skade for deres helse, sikkerhet eller moral, inkludert nattarbeid.

3.4. Det skal etableres handlingsplaner for snarlig utfasing av barnarbeid som er i strid med ILO-konvensjonene 138 og 182. Handlingsplanene skal dokumenteres og kommuniseres til relevant personale og andre interessenter. Det skal legges til rette for støtteordninger hvor barn gis mulighet til utdanning inntil barnet ikke lenger er i skolepliktig alder.

4. Diskriminering (ILO konvensjon nr. 100 og 111 og FNs Kvinnediskrimineringskonvensjon)

4.1. Det skal ikke forekomme diskriminering når det gjelder ansettelse, avlønning, opplæring, forfremmelse, oppsigelse eller pensjonering basert på etnisk tilhørighet, religion, alder, uførhet, kjønn, sivil status, seksuell legning, fagforeningsarbeid eller politisk tilhørighet.

4.2. Det skal etableres vern mot seksuelt påtrengende, truende, fornærmende eller utnyttende adferd og mot diskriminering eller oppsigelse på usaklig grunnlag, f. eks ekteskap, graviditet, foreldrestand eller status som HIV-smittet.

5. Brutal behandling

5.1. Fysisk mishandling eller avstraffelse, eller trussel om fysisk mishandling er forbudt. Det samme gjelder seksuelt eller annet misbruk og andre former for ydmykelser.

6. Helse, miljø og sikkerhet (ILO konvensjon nr. 155 og anbefaling nr. 164)

6.1. Det skal arbeides for å sikre arbeidere et sikkert og sunt arbeidsmiljø. Farlige kjemikalier og andre stoffer skal håndteres forsvarlig. Nødvendige tiltak skal iverksettes for å forhindre og minimere ulykker og helseskader som resultat av, eller relatert til, forhold på arbeidsplassen.

6.2. Arbeidere skal ha jevnlig og dokumentert opplæring i helse og sikkerhet. Helse- og sikkerhetsopplæring skal gjentas for nyansatte og omplasserte arbeidere.

6.3. Arbeidere skal ha tilgang til rene sanitærfasiliteter og rent drikkevann. Hvis relevant, skal arbeidsgiver også besørge tilgang til fasiliteter for trygg oppbevaring av mat.

6.4. Hvis arbeidsgiver tilbyr losji, skal dette være rent, sikkert, tilstrekkelig ventilert og med tilgang til rene sanitærfasiliteter og rent drikkevann.

7. Lønn (ILO konvensjon nr. 131)

7.1. Lønn til arbeidere for en normal arbeidsuke skal minst være i tråd med nasjonale minstelønnsbestemmelser eller bransjestandard, den høyeste gjelder. Lønn skal alltid være tilstrekkelig til å dekke grunnleggende behov, inkludert noe sparing.

7.2. Lønnsforhold og utbetaling av lønn skal være skriftlig avtalefestet før arbeidet påbegynnes. Avtalen skal være forståelig for arbeideren.

7.3. Fratrekk i lønn som disiplinærreaksjon tillates ikke.

8. Arbeidstid (ILO konvensjon nr. 1 og 14)

8.1. Arbeidstiden skal være i tråd med nasjonale lover eller bransjestandard, og ikke overstige arbeidstid i samsvar med gjeldende internasjonale konvensjoner. Normal arbeidstid per uke skal vanligvis ikke overstige 48 timer.

8.2. Arbeidere skal ha minst én fridag per 7 dager.

8.3. Overtid skal være begrenset og frivillig. Anbefalt maksimum overtid er 12 timer per uke, dvs. samlet arbeidstid på 60 timer per uke. Unntak fra dette kan aksepteres dersom det er regulert av en kollektiv avtale eller nasjonal lov.

8.4. Arbeidere skal alltid ha overtidstillegg ved arbeidstid over normal arbeidstid (se punkt 8.1 over), minimum i tråd med gjeldende lover.

9. Regulære ansettelser

9.1. Forpliktelser overfor arbeidere, i tråd med internasjonale konvensjoner, nasjonale lover og regler om regulære ansettelser skal ikke omgås gjennom bruk av korttidsengasjementer (som bruk av kontraktsarbeidere, løsarbeidere og dagarbeidere), underkontraktører eller andre arbeidsrelasjoner.

9.2. Alle arbeidere har krav på arbeidskontrakt på et språk de forstår.

9.3. Lærlingeprogram skal være klart definert med hensyn til varighet og innhold.

10. Marginaliserte befolkningsgrupper

10.1. Produksjon og bruk av naturressurser skal ikke bidra til å ødelegge ressurs- og inntektsgrunnlag for marginaliserte befolkningsgrupper, for eksempel ved å beslaglegge store landarealer, uforsvarlig bruk av vann eller andre naturressurser som befolkningsgruppene er avhengig av.

11. Miljø

11.1. Tiltak for å redusere negative effekter på helse og miljø i hele verdikjeden skal gjennomføres gjennom minimering av utslipp, fremme effektiv og bærekraftig ressursbruk, inkludert energi og vann og minimering av drivhusgassutslipp i produksjon og transport. Lokalmiljøet på produksjonsstedet skal ikke bli drevet rovdrift på eller skadet av forurensning.

11.2. Nasjonal og internasjonal miljølovgivning og -reguleringer skal overholdes og relevante utslippstillatelser skal innhentes.

12. Korrupsjon

12.1. Alle former for bestikkelser, er uakseptabelt, så som bruken av alternative kanaler for å sikre illegitime private eller arbeidsrelaterte fordeler til kunder, agenter, kontraktører, leverandører eller deres tilsatte samt offentlige tjenestemenn/-kvinner.

13. Ledelsessystem hos leverandører

Ledelsessystem er sentralt for implementering av etiske retningslinjer. UiB understreker viktigheten av at leverandør har systemer som støtter implementeringen av disse. Forventningene er tydeliggjort ved at:

- Leverandøren bør utpeke en ansvarlig, sentralt i organisasjonen, for implementering av de etiske retningslinjene i egen virksomhet
- Leverandøren skal gjøre retningslinjene kjent i alle relevante deler av sin organisasjon
- Leverandøren skal innhente samtykke fra UiB før produksjon eller deler av produksjon settes ut til en underleverandør/kontraktør der dette ikke er avtalt på forhånd
- Leverandøren skal kunne gjøre rede for hvor varer som er bestilt av UiB blir produsert.

Prinsipperklæring for Initiativ for etisk handel (IEH)

DEL I

Om Initiativ for etisk handel

Initiativ for etisk handel (IEH) er et ressurscenter og en pådriver for etisk handel. IEHs formål er å fremme ansvarlige leverandørkjeder slik at internasjonal handel bidrar til å ivareta menneske- og arbeidstakerrettigheter, bærekraftig utvikling og forsvarlig miljøhåndtering. Dette gjøres ved å:

1. Styrke oppslutningen om etisk handel.
2. Styrke medlemmenes arbeid med etisk handel.

IEH ble stiftet 27.11.2000 av Coop Norge, Hovedorganisasjonen Virke, Kirkens Nødhjelp og Landsorganisasjonen i Norge (LO). IEH er en medlemsorganisasjon for bedrifter, organisasjoner og offentlige virksomheter. IEH samler næringslivet, fagbevegelsen og frivillig sektor i en allianse som gjør det mulig å møte komplekse og utfordrende problemstillinger virksomheter ikke kan takle alene. IEHs styre gjenspeiler organisasjonens flerparts natur og står ansvarlig overfor IEHs årsmøte som er organisasjonens øverste organ.

Om etisk handel

Etisk handel og ansvarlig håndtering av leverandørkjeden er en forutsetning for bærekraftig utvikling. Bærekraftig utvikling innebærer at dagens generasjoner får dekket sine behov uten å ødelegge framtidige generasjoners mulighet for å få dekket sine. Handel bidrar til utvikling, men uansvarlig næringsvirksomhet, som for eksempel utbytende arbeidsforhold, barnarbeid og miljøødeleggelser, motvirker bærekraftig utvikling i samfunn som ellers kunne høstet fordeler av handel.

Etisk handel er næringsvirksomhet som respekterer og støtter opp under menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og utvikling i hele verdikjeden, uavhengig av statens evne og/eller vilje til å innfri sitt ansvar for å beskytte egne innbyggere mot overgrep.

Virksomheters ansvar for å respektere menneskerettighetene innebærer tiltak og innsats for å unngå direkte skyld i, å være medansvarlig for eller å nyte godt av brudd på andre menneskers rettigheter i hele verdikjeden. Det betyr at bedrifter, fagbevegelser, organisasjoner og andre som er engasjert i etisk handel må arbeide for å redusere og rette på skadelige effekter av virksomheten.

Kontinuerlig arbeid for forbedringer av sosiale og miljømessige forhold knyttet til produksjon av varer og tjenester er selve kjernen i etisk handel. Virksomheter må fortløpende identifisere og håndtere risiko, noe som krever systemer for dokumentasjon og oppfølging. Handelsrelasjoner skal bare avsluttes unntaksvis, i tilfeller der vilje til forbedringer mangler hos den aktuelle parten. Brudd på etiske retningslinjer er i seg selv er ikke en grunn til å avslutte en handelsrelasjon.

Etisk handel betyr også å ta samfunnsansvar i vid forstand, gjennom å motarbeide ulovlig og uetisk adferd når det gjelder dyrevelferd, retten til land, tilgang til vann m.m.

DEL II

Medlemsforpliktelser

1. IEHs medlemmer forplikter seg til å respektere menneskerettighetene, arbeidstakerrettighetene og å verne om miljøet.

IEHs medlemmer forplikter seg til å arbeide aktivt for å realisere IEHs formål ved å ha en forretningspraksis som støtter opp under menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, utvikling og miljø. Offentlige oppdragsgivere forplikter seg til å arbeide aktivt for samme mål innenfor det handlingsrommet loven til enhver tid tillater¹.

Medlemskap i IEH betyr tilslutning til IEHs vedtekter og IEHs prinsipperklæring:

- a. Medlemmene skal bruke sin innflytelse til å styrke oppslutning og kunnskap om etisk handel.
 - b. Medlemmene skal ha strategier og retningslinjer, tilpasset sin størrelse og kontekst, som inkluderer:
 - En uttrykt forpliktelse til å respektere menneske- og arbeidstakerrettigheter og beskytte miljøet
 - Egne retningslinjer for etisk handel i tråd med "IEHs retningslinjer for etisk handel (Code of Conduct)" dvs. prinsippene 1-12 nedenfor
 - Formidling av medlemmets retningslinjer for etisk handel til partnere i verdikjeden.
 - Et system for kontinuerlig å identifisere, dokumentere og håndtere risiko for brudd på de etiske retningslinjene.
 - c. Medlemmene skal arbeide aktivt for at arbeids- og miljøstandarder stadig forbedres hos produsenter og leverandører i hele verdikjeden.
 - d. Medlemmene skal iverksette tiltak for å oppfylle medlemsforpliktelsene. IEH bistår med praktisk veiledning, råd og verktøy.
2. Medlemmene skal årlig rapportere til IEH om aktiviteter, resultater og planer i forhold til forpliktelsene nevnt ovenfor. Denne rapporten er offentlig tilgjengelig. Medlemmene kan velge ikke å gjøre rapporten for innmeldingsåret offentlig tilgjengelig.
 3. Medlemmene skal betale den årlige medlemskontingenten.
 4. I tråd med IEHs vedtekter § 8 kan medlemmer som grovt eller vedvarende opptrer i strid med sine forpliktelser bli ekskludert.
 5. Medlemmer skal unngå handelspartnere som har aktiviteter i land som er pålagt handelsboikott av de forente nasjoner (FN) og/eller norske myndigheter.

¹ Med offentlige oppdragsgivere menes offentlige myndigheter og -organer slik det er definert i Lov og forskrift om offentlig anskaffelser av 16. Juli 1999 nr. 69.

DEL III

IEHs retningslinjer for etisk handel (Code of Conduct)

IEHs retningslinjer for etisk handel er basert på internasjonalt anerkjente FN- og ILO-konvensjoner og angir minimums- og ikke maksimumsstandarder. Lovgivningen på produksjonsstedet skal respekteres. Der hvor nasjonale lover og reguleringer dekker samme tema som disse retningslinjene, skal den høyeste standarden gjelde.

1. Tvangsarbeid/slavearbeid (ILO konvensjon nr. 29 og 105)

- 1.1. Det skal ikke forekomme noen form for tvangsarbeid, slavearbeid eller ufrivillig arbeid.
- 1.2. Arbeidere skal ikke måtte levere depositum eller identitetspapirer til arbeidsgiver og skal fritt kunne avslutte arbeidsforholdet med rimelig oppsigelsestid.

2. Fagorganisering og kollektive forhandlinger (ILO konvensjon nr. 87, 98, 135 og 154)

- 2.1. Arbeidere skal uten unntak ha rett til å slutte seg til eller etablere fagforeninger etter eget ønske, og til å forhandle kollektivt. Arbeidsgiver skal ikke blande seg inn i, hindre eller motarbeide fagorganisering eller kollektive forhandlinger.
- 2.2. Fagforeningsrepresentanter skal ikke diskrimineres eller hindres i å utføre sitt fagforeningsarbeid.
- 2.3. Dersom retten til fri organisering og/eller kollektive forhandlinger er begrenset ved lov, skal arbeidsgiveren legge til rette for, og ikke hindre alternative mekanismer for fri og uavhengig organisering og forhandling.

3. Barnarbeid (FNs konvensjon om barnets rettigheter, ILO konvensjon nr. 138, 182 og 79, ILO anbefaling nr. 146)

- 3.1. Minstealder for arbeidere skal ikke være mindre enn 15 år og i tråd med
 - i) nasjonal minstealder for ansettelse, eller;
 - ii) minstealder for obligatorisk skolegang,med høyeste alder som gjeldende. Dersom lokal minstealder er satt til 14 år i tråd med unntaket i ILO konvensjon 138, kan dette aksepteres.
- 3.2. Nyrekruttering av barnarbeidere i strid med ovennevnte minstealder skal ikke finne sted.
- 3.3. Barn under 18 år skal ikke utføre arbeid som er til skade for deres helse, sikkerhet eller moral, inkludert nattarbeid.
- 3.4. Det skal etableres handlingsplaner for snarlig utfasing av barnarbeid som er i strid med ILO-konvensjonene 138 og 182. Handlingsplanene skal dokumenteres og kommuniseres til relevant personale og andre interessenter. Det skal legges til rette for støtteordninger hvor barn gis mulighet til utdanning inntil barnet ikke lenger er i skolepliktig alder.

4. Diskriminering (ILO konvensjon nr. 100 og 111 og FNs Kvinnediskrimineringskonvensjon)

- 4.1. Det skal ikke forekomme diskriminering når det gjelder ansettelse, avlønning, opplæring, forfremmelse, oppsigelse eller pensjonering basert på etnisk tilhørighet, religion, alder, uførhet, kjønn, sivil status, seksuell legning, fagforeningsarbeid eller politisk tilhørighet.
- 4.2. Det skal etableres vern mot seksuelt påtrengende, truende, fornærmende eller utnyttende adferd og mot diskriminering eller oppsigelse på usaklig grunnlag, f. eks ekteskap, graviditet, foreldrestand eller status som HIV-smittet.

5. Brutal behandling

- 5.1. Fysisk mishandling eller avstraffelse, eller trussel om fysisk mishandling er forbudt. Det samme gjelder seksuelt eller annet misbruk og andre former for ydmykelser.

6. Helse, miljø og sikkerhet (ILO konvensjon nr. 155 og anbefaling nr. 164)

- 6.1. Det skal arbeides for å sikre arbeidere et sikkert og sunt arbeidsmiljø. Farlige kjemikalier og andre stoffer skal håndteres forsvarlig. Nødvendige tiltak skal iverksettes for å forhindre og minimere ulykker og helseskader som resultat av, eller relatert til, forhold på arbeidsplassen.
- 6.2. Arbeidere skal ha jevnlig og dokumentert opplæring i helse og sikkerhet. Helse- og sikkerhetsopplæring skal gjentas for nyansatte og omplasserte arbeidere.

- 6.3. Arbeidere skal ha tilgang til rene sanitærfasiliteter og rent drikkevann. Hvis relevant, skal arbeidsgiver også besørge tilgang til fasiliteter for trygg oppbevaring av mat.
- 6.4. Hvis arbeidsgiver tilbyr losji, skal dette være rent, sikkert, tilstrekkelig ventilert og med tilgang til rene sanitærfasiliteter og rent drikkevann.

7. Lønn (ILO konvensjon nr. 131)

- 7.1. Lønn til arbeidere for en normal arbeidsuke skal minst være i tråd med nasjonale minstelønnsbestemmelser eller bransjestandard, den høyeste gjelder. Lønn skal alltid være tilstrekkelig til å dekke grunnleggende behov, inkludert noe sparing.
- 7.2. Lønnsforhold og utbetaling av lønn skal være skriftlig avtalefestet før arbeidet påbegynnes. Avtalen skal være forståelig for arbeideren.
- 7.3. Fratrekk i lønn som disiplinærreaksjon tillates ikke.

8. Arbeidstid (ILO konvensjon nr. 1 og 14)

- 8.1. Arbeidstiden skal være i tråd med nasjonale lover eller bransjestandard, og ikke overstige arbeidstid i samsvar med gjeldende internasjonale konvensjoner. Normal arbeidstid per uke skal vanligvis ikke overstige 48 timer.
- 8.2. Arbeidere skal ha minst én fridag per 7 dager.
- 8.3. Overtid skal være begrenset og frivillig. Anbefalt maksimum overtid er 12 timer per uke, dvs. samlet arbeidstid på 60 timer per uke. Unntak fra dette kan aksepteres dersom det er regulert av en kollektiv avtale eller nasjonal lov.
- 8.4. Arbeidere skal alltid ha overtidstillegg ved arbeidstid over normal arbeidstid (se punkt 8.1 over), minimum i tråd med gjeldende lover.

9. Regulære ansettelser

- 9.1. Forpliktelser overfor arbeidere, i tråd med internasjonale konvensjoner, nasjonale lover og regler om regulære ansettelser skal ikke omgås gjennom bruk av korttidsengasjementer (som bruk av kontraktsarbeidere, løsarbeidere og dagarbeidere), underkontraktører eller andre arbeidsrelasjoner.
- 9.2. Alle arbeidere har krav på arbeidskontrakt på et språk de forstår.
- 9.3. Lærlingprogram skal være klart definert med hensyn til varighet og innhold.

10. Marginaliserte befolkningsgrupper

- 10.1. Produksjon og bruk av naturressurser skal ikke bidra til å ødelegge ressurs- og inntektsgrunnlag for marginaliserte befolkningsgrupper, for eksempel ved å beslaglegge store landarealer, uforsvarlig bruk av vann eller andre naturressurser som befolkningsgruppene er avhengig av.

11. Miljø

- 11.1. Tiltak for å redusere negative effekter på helse og miljø i hele verdikjeden skal gjennomføres gjennom minimering av utslipp, fremme effektiv og bærekraftig ressursbruk, inkludert energi og vann og minimering av drivhusgassutslipp i produksjon og transport. Lokalmiljøet på produksjonsstedet skal ikke bli drevet rovdrift på eller skadet av forurensning.
- 11.2. Nasjonal og internasjonal miljølovgivning og -reguleringer skal overholdes og relevante utslippstillatelser skal innhentes.

12. Korrupsjon

- 12.1. Alle former for bestikkelser, er uakseptabelt, så som bruken av alternative kanaler for å sikre illegitime private eller arbeidsrelaterte fordeler til kunder, agenter, kontraktører, leverandører eller deres tilsatte samt offentlige tjenestemenn/-kvinner.

Type:	Navn:	Oppdatert:	
MAL	Mal for retningslinjer for etisk handel	01.06.12	

Mal for retningslinjer for etisk handel

Innledning (anbefalt)

<IEH-medlem> jobber for å fremme til gode arbeids- og miljøforhold i våre leverandørkjeder. Dette ønsker vi å gjøre i nært samarbeid med våre leverandører og samarbeidspartnere. For å tydeliggjøre hva vi forventer av våre leverandører, har <IEH-medlem> utarbeidet retningslinjer for etisk handel. Retningslinjene dekker grunnleggende krav til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og miljø.

<IEH-medlem> er medlem i Initiativ for etisk handel (IEH). IEH er en medlemsorganisasjon for organisasjoner, private og offentlige virksomheter, og en pådriver og et ressurscenter for etisk handel. <IEH-medlem> rapporterer til IEH på progresjon i vårt arbeid med etisk handel og denne rapporten er offentlig tilgjengelig.

Prinsipper (anbefalt)

Våre leverandører skal levere varer og tjenester til <IEH-medlem> som er produsert i overensstemmelse med retningslinjene. Leverandørene skal også videreformidle og følge opp retningslinjene hos sine underleverandører.

På oppfordring fra (IEH-medlem) må leverandøren kunne dokumentere at retningslinjene etterleves. Det kan gjøres ved egenerklæring, oppfølgingssamtaler med <IEH-medlem> og/eller kartlegging av arbeidsforholdene på produksjonssted. Dersom <IEH-medlem> ønsker å kartlegge underleverandør, plikter leverandøren å oppgi navn og kontaktopplysninger på denne.

Ved brudd på de etiske retningslinjene vil <IEH-medlem> i samarbeid med leverandør lage en plan for utbedring av manglene. Utbedring skal skje innen rimelig tid. Heving av kontrakt vil kun forekomme dersom leverandør, etter gjentagende henvendelser, ikke viser vilje til å rette opp i forholdene.

Sosiale og miljømessige standarder vil bli tillagt vekt ved valg av nye leverandører.

Krav til egen virksomhet (anbefalt)

<IEH-medlem> vil kontinuerlig jobbe for å forbedre egen policy og praksis som kan bidra til at leverandørene etterfølger våre retningslinjer for etisk handel.

<IEH-medlem>, inkludert alle ansatte, skal aldri tilby eller motta ulovlige eller urettmessige pengegaver eller andre godtgjørelser for å oppnå forretningsmessige eller private fordeler for egen del eller fordeler for kunder, agenter eller leverandører.

Se [Ressursdokument; Korrupsjon og retningslinjer for etisk handel med forlag til andre formuleringer av krav, lenker til ressurser og eksempler fra andre medlemmer](#)

<IEH-medlem> og <IEH-medlems> leverandører skal unngå handelspartnere som har aktiviteter i land som er pålagt handelsboikott av FN og/eller norske myndigheter.

Se [Ressursdokument; Boikott av land eller selskaper og retningslinjer for etisk handel med lenker til ressurser](#)

Type:	Navn:	Oppdatert:	
MAL	Mal for retningslinjer for etisk handel	01.06.12	

Krav til forhold i leverandørkjeden

(Pålagt. Alle IEH medlemmer må inkludere de 12 førstnevnte prinsippene, i sin helhet, i sine retningslinjer. Prinsipp 13 og 14 er anbefalte tillegg)

IEHs retningslinjer for etisk handel er basert på internasjonalt anerkjente FN- og ILO-konvensjoner og angir minimums- og ikke maksimumsstandarder. Lovgivningen på produksjonsstedet skal respekteres. Der hvor nasjonale lover og reguleringer dekker samme tema som disse retningslinjene, skal den høyeste standarden gjelde.

1. Tvangsarbeid/slavearbeid (ILO konvensjon nr. 29 og 105)

- 1.1. Det skal ikke forekomme noen form for tvangsarbeid, slavearbeid eller ufrivillig arbeid.
- 1.2. Arbeidere skal ikke måtte levere depositum eller identitetspapirer til arbeidsgiver og skal fritt kunne avslutte arbeidsforholdet med rimelig oppsigelsestid.

2. Fagorganisering og kollektive forhandlinger (ILO konvensjon nr. 87, 98, 135 og 154)

- 2.1. Arbeidere skal uten unntak ha rett til å slutte seg til eller etablere fagforeninger etter eget ønske, og til å forhandle kollektivt. Arbeidsgiver skal ikke blande seg inn i, hindre eller motarbeide fagorganisering eller kollektive forhandlinger.
- 2.2. Fagforeningsrepresentanter skal ikke diskrimineres eller hindres i å utføre sitt fagforeningsarbeid.
- 2.3. Dersom retten til fri organisering og/eller kollektive forhandlinger er begrenset ved lov, skal arbeidsgiveren legge til rette for, og ikke hindre alternative mekanismer for fri og uavhengig organisering og forhandling.

3. Barnarbeid (FNs konvensjon om barnets rettigheter, ILO konvensjon nr. 138, 182 og 79, ILO anbefaling nr. 146)

- 3.1. Minstealder for arbeidere skal ikke være mindre enn 15 år og i tråd med
 - i) nasjonal minstealder for ansettelse, eller;
 - ii) minstealder for obligatorisk skolegang,
 med høyeste alder som gjeldende. Dersom lokal minstealder er satt til 14 år i tråd med unntaket i ILO konvensjon 138, kan dette aksepteres.
- 3.2. Nyrekruttering av barnarbeidere i strid med ovennevnte minstealder skal ikke finne sted.
- 3.3. Barn under 18 år skal ikke utføre arbeid som er til skade for deres helse, sikkerhet eller moral, inkludert nattarbeid.
- 3.4. Det skal etableres handlingsplaner for snarlig utfasing av barnarbeid som er i strid med ILO-konvensjonene 138 og 182. Handlingsplanene skal dokumenteres og kommuniseres til relevant personale og andre interessenter. Det skal legges til rette for støtteordninger hvor barn gis mulighet til utdanning inntil barnet ikke lenger er i skolepliktig alder.

4. Diskriminering (ILO konvensjon nr. 100 og 111 og FNs Kvinnediskrimineringskonvensjon)

- 4.1. Det skal ikke forekomme diskriminering når det gjelder ansettelse, avlønning, opplæring, forfremmelse, oppsigelse eller pensjonering basert på etnisk tilhørighet, religion, alder, uførhet, kjønn, sivil status, seksuell legning, fagforeningsarbeid eller politisk tilhørighet.
- 4.2. Det skal etableres vern mot seksuelt påtrengende, truende, fornærmende eller utnyttende adferd og mot diskriminering eller oppsigelse på usaklig grunnlag, f. eks ekteskap, graviditet, foreldrestand eller status som HIV-smittet.

5. Brutal behandling

- 5.1. Fysisk mishandling eller avstraffelse, eller trussel om fysisk mishandling er forbudt. Det samme gjelder seksuelt eller annet misbruk og andre former for ydmykelser.

Type:	Navn:	Oppdatert:	
MAL	Mal for retningslinjer for etisk handel	01.06.12	

6. Helse, miljø og sikkerhet (ILO konvensjon nr. 155 og anbefaling nr. 164)

- 6.1. Det skal arbeides for å sikre arbeidere et sikkert og sunt arbeidsmiljø. Farlige kjemikalier og andre stoffer skal håndteres forsvarlig. Nødvendige tiltak skal iverksettes for å forhindre og minimere ulykker og helseskader som resultat av, eller relatert til, forhold på arbeidsplassen.
- 6.2. Arbeidere skal ha jevnlig og dokumentert opplæring i helse og sikkerhet. Helse- og sikkerhetsopplæring skal gjentas for nyansatte og omplasserte arbeidere.
- 6.3. Arbeidere skal ha tilgang til rene sanitærfasiliteter og rent drikkevann. Hvis relevant, skal arbeidsgiver også besørge tilgang til fasiliteter for trygg oppbevaring av mat.
- 6.4. Hvis arbeidsgiver tilbyr losji, skal dette være rent, sikkert, tilstrekkelig ventilert og med tilgang til rene sanitærfasiliteter og rent drikkevann.

7. Lønn (ILO konvensjon nr. 131)

- 7.1. Lønn til arbeidere for en normal arbeidsuke skal minst være i tråd med nasjonale minstelønnsbestemmelser eller bransjestandard, den høyeste gjelder. Lønn skal alltid være tilstrekkelig til å dekke grunnleggende behov, inkludert noe sparing.
- 7.2. Lønnsforhold og utbetaling av lønn skal være skriftlig avtalefestet før arbeidet påbegynnes. Avtalen skal være forståelig for arbeideren.
- 7.3. Fratrett i lønn som disiplinærreaksjon tillates ikke.

8. Arbeidstid (ILO konvensjon nr. 1 og 14)

- 8.1. Arbeidstiden skal være i tråd med nasjonale lover eller bransjestandard, og ikke overstige arbeidstid i samsvar med gjeldende internasjonale konvensjoner. Normal arbeidstid per uke skal vanligvis ikke overstige 48 timer.
- 8.2. Arbeidere skal ha minst én fridag per 7 dager.
- 8.3. Overtid skal være begrenset og frivillig. Anbefalt maksimum overtid er 12 timer per uke, dvs. samlet arbeidstid på 60 timer per uke. Unntak fra dette kan aksepteres dersom det er regulert av en kollektiv avtale eller nasjonal lov.
- 8.4. Arbeidere skal alltid ha overtidstillegg ved arbeidstid over normal arbeidstid (se punkt 8.1 over), minimum i tråd med gjeldende lover.

9. Regulære ansettelser

- 9.1. Forpliktelser overfor arbeidere, i tråd med internasjonale konvensjoner, nasjonale lover og regler om regulære ansettelser skal ikke omgås gjennom bruk av korttidsengasjementer (som bruk av kontraktsarbeidere, løsarbeidere og dagarbeidere), underkontraktører eller andre arbeidsrelasjoner.
- 9.2. Alle arbeidere har krav på arbeidskontrakt på et språk de forstår.
- 9.3. Lærlingprogram skal være klart definert med hensyn til varighet og innhold.

10. Marginaliserte befolkningsgrupper

- 10.1. Produksjon og bruk av naturressurser skal ikke bidra til å ødelegge ressurs- og inntektsgrunnlag for marginaliserte befolkningsgrupper, for eksempel ved å beslaglegge store landarealer, uforsvarlig bruk av vann eller andre naturressurser som befolkningsgruppene er avhengig av.

11. Miljø

- 11.1. Tiltak for å redusere negative effekter på helse og miljø i hele verdikjeden skal gjennomføres gjennom minimering av utslipp, fremme effektiv og bærekraftig ressursbruk, inkludert energi og vann og minimering av drivhusgassutslipp i produksjon og transport. Lokalmiljøet på produksjonsstedet skal ikke bli drevet rovdrift på eller skadet av forurensning.
- 11.2. Nasjonal og internasjonal miljølovgivning og -reguleringer skal overholdes og relevante utslippstillatelser skal innhentes.

Type:	Navn:	Oppdatert:	
MAL	Mal for retningslinjer for etisk handel	01.06.12	

12. Korrupsjon

12.1. Alle former for bestikkelser, er uakseptabelt, så som bruken av alternative kanaler for å sikre illegitime private eller arbeidsrelaterte fordeler til kunder, agenter, kontraktører, leverandører eller deres tilsatte samt offentlige tjenestemenn/-kvinner.

13. Dyrevelferd **(Anbefalt tillegg avhengig av medlemmets virksomhet)**

Se Ressursdokument; Dyrevelferd og retningslinjer for etisk handel med forslag til formulering, lenker til ressurser og eksempler fra andre medlemmer

14. Ledelsessystem hos leverandører **(anbefalt tillegg for alle virksomheter og bransjer)**

Ledelsessystem er sentralt for implementering av etiske retningslinjer. <IEH-medlem> understreker viktigheten av at leverandør har systemer som støtter implementeringen av disse. Forventningene er tydeliggjort ved at:

- Leverandøren bør utpeke en ansvarlig, sentralt i organisasjonen, for implementering av de etiske retningslinjene i egen virksomhet
- Leverandøren skal gjøre retningslinjene kjent i alle relevante deler av sin organisasjon
- Leverandøren skal innhente samtykke fra <IEH-medlem> før produksjon eller deler av produksjon settes ut til en underleverandør/kontraktør der dette ikke er avtalt på forhånd
- Leverandøren skal kunne gjøre rede for hvor varer som er bestilt av <IEH-medlem> blir produsert.